Referater fra konferanser og møter

19. IASP- Kongress: "Suicide Prevention - The Global Context"

Ved Georg Schjelderup, Siri Thoresen, Mette Ystgaard

Annethvert år arrangerer IASP (The International Association of Suicide Prevention) en verdensomspennende kongress i suicidologi. Den nittende av disse kongressene, "Suicide prevention - the global context", ble avholdt den 23-27 mars i år i Adelaide i Australia.

IASP-kongressene er en viktig begivenhet både for forskere, klinikere og for dem som arbeider innen det forebyggende feltet. Blant de ca 700 deltakerne var det da også stor variasjon både i yrke og arbeidsområder. Til tross for at kongressen denne gangen ble arrangert i Australia, var det få fra Asia og Afrika, mens Europa, USA og Canada var godt representert. Ikke minst var det stor deltakelse fra Norge. Det ble bemerket at vårt lille land hadde så mange som syv faglige presentasjoner.*

For oss langveisfarende var dette på alle måter en opplevelsrik kongress med godt faglig utbytte. Arrangørene, med professor Bob Goldney i spissen, hadde lagt mye arbeid i det sosial programmet. Vi fikk oppleve Australias gjestfrihet, natur, dyreliv og sjarm sammen med de andre konferansedeltakerne.

Selve kongressen ble holdt på et moderne kongressenter som ga god mulighet for å knytte faglige kontakter både i kaffe- og lunsjpauser. At alle hotellene lå i gangavstand til kongressenteret, og til felles arrangementer om kvelden, var også med på å gjøre dette til et trivelig og utbytterikt møte mellom forskere og praktikere fra forskjellige verdenshjørner.

Selve programmet var variert. I tillegg til plenumsforelesninger hver formiddag og parallelle sesjoner med korte presentasjoner av forskningsarbeider og forebyggingsprosjekter hver ettermiddag, var det satt av tid til flere lengre "workshops" for dem som ønsket mer ro til fordypning innen ett tema. I det mylderet av faglige innspill som vi opplevde gjennom de fire dagene kongressen varte, vil vi kort referere noen av de viktigste faglige inntrykkene vi satt igjen med.

Durkheim - 100-årsjubileum

Det er i år 100 år siden Durkheims bok "Le Suicide" ble utgitt for første gang. Dette ble naturlig nok markert. En av Australias fremste professorer i sosiologi, Riaz Hassan, fremhevet i sin forelesning under åpningsseremonien at Durkheims betydningsfulle teoretiske bidrag med fokus på de sosiale og samfunnsmessige betingelser i liten grad har nedfelt seg i nyere forskning. Uten å redusere betydningen av bidragene fra psykiatrien og den medisinske forskningstradisjon etterlyste han mer systematiske analyser av de sosiale forholds betydning for selvmordsatferd. Etter hans syn var en forståelse av sammenhengen mellom selvmord og den bestemte samfunnstilstand en forutsetning for å utvikle effektive forebyggingsstrategier.

Møte med legenden Norman Farberow

For morgenfuglene ble det arrangert "Early Bird sessions" hver dag. En av disse var et møte med legenden professor Norman Farberow. Initiativtaker til denne hyllesten til en som har vært virksom innenfor selvmordsforskning og selvmordsforebygging i mer enn 50 år, var professor Bob Goldney. Norman Farberow var en av initiativtakerne til det første selvmordsforebyggingssenteret i Los Angeles i USA.

Det kliniske arbeidet og den forskningen de har utført ved senteret, har betydd mye for arbeidet med selvmordsproblematikk både i USA og Europa.

Flere ledende selvmordsforskere har tidligere studert hos Farberow og hans medarbeidere.

Møtet var lagt opp som et intervju ledet av Lanny Berman fra USA. Samtalen de to imellom gav oss andre et innblikk i en imponerende faglig produksjon. Noen av problemstillingene som ble formulert på 50-tallet, er fortsatt aktuelle for vår tids selvmordsforskning. Samtidig ble samtalen også et møte med

personen Farberow. En av hans tidligere studenter Dr. Onja Grad fra Slovenia gav en varm beskrivelse av fagmannen, men også av sin veileder og gjestfrie vert under sitt studieopphold i USA. Ytre sett blir dette en beskrivelse av et faglig vennskap, men like viktig er beskrivelsen av forskningsamarbeidet over landegrenser og på tvers av kulturelle forskjeller. Møtet med legenden Farberow var annerledes enn de sedvanlige faglige fremleggene. Dette kan være en god idé å ta med seg til den rette anledningen her i Norge også.

Imponerende satsning i Australia

Australia satser mye både av midler og faglig innsats på forebyggende arbeid. Dette var ikke bare tydelig ved at svært mange fra Australia var til stede på kongressen, men også ved de mange gode prosjektene som ble presentert. Australia har, på linje med de fleste industrialiserte land, en sterk øking i selvmord blant unge. Naturlig nok var derfor mange av tiltakene rettet mot ungdom. Her var det mye inspirasjon å hente, ikke minst når det gjaldt viljen til å prøve ut og systematisk evaluere hele bredden av forebyggende tiltak.

Eksempelvis konsentrerte ett program seg om strategier for å utvikle, sette i gang og ikke minst evaluere lokale opplæringsprogrammer for alle som er i kontakt med ungdom. Et annet, ED (Early detection of emotional disorder), konsentrerte seg om tidlig identifisering og hjelp. Her var det lagt mye arbeid i å utvikle et eget spørreskjema: The Youth Assessment Checklist. Den første delen av dette prosjektet, en longitudinell epidemiologisk undersøkelse for å få kunnskap om aktuelle risikofaktorer, gikk naturlig over i den andre, nemlig å gi tilbud til dem som ble funnet å være i risikozonen.

Ett tredje program, YYPI (Young People and Psychiatric Illness), som ble presentert av Deborah Howe og medarbeidere, rettet seg mot høyrisikoungdom.

Hensikten med prosjektet var å forbedre den lokale vurdering av risiko og behandlingsbehov, øke hjelpeapparatets tilgjengelighet og forbedre intervensjoner når det gjaldt de mest utsatte ungdommene.

Reach out: suicide prevention and the Internet

Jack Heath presenterte den australske Internettbasen "Reach Out service", som kommer til å bli verdens første fullstendige interaktive selvmordsforebyggende tilbud rettet mot ungdom på Internett. Reach Out service skal inneholde tre forskjellige områder: Chill Out for ungdom, Family and Friends for voksne mennesker; og Professional Forum for dem som arbeider direkte med unge mennesker. Den informasjon som legges ut her, vil være av nytte for lekfolk også. Reach Out skal kunne fremskaffe råd, gi informasjon, vise til litteraturreferanser, være forum for diskusjoner og være en nasjonal database som kan hjelpe enhver i Australia med å finne frem til relevant selvmordsforebyggende service i sitt nærmiljø. For profesjonelle hjelpere vil det her bli lagt inn spesifikke områder for profesjonsgrupper som arbeider med ungdomsselv mord. Initiativtagerne til dette prosjektet regner med at det vil bli kopiert og tatt i bruk i andre land over hele verden når det hele er ferdig utviklet.

Det nye med dette opplegget er at det er interaktivt. Det innebærer at man skal kunne garantere svar på henvendelser innen en viss tid. Selvmordsforebyggende arbeid via Internett utvikles raskt, og det er god grunn til å følge med i hva som skjer i Australia, ettersom de ser ut til å være de første som utvikler det interaktive tilbudet. I vårt land har vi i dag mange Internettbrukere i forhold til innbyggertallet. Det vil derfor være en utfordring for både fagmiljøer og frivillige organisasjoner å begynne drøftinger allerede nå for å utrede mulighetene for et fremtidig samarbeide på dette området.

Kulturforskjeller

Kulturspesifikk forståelse av selvmord og selvmordsforsøk var et tema for flere av foredragsholderne på konferansen. Srinivasa Murthy (India) tok opp spør-

målet om vestlige forståelsesmodeller for selvmord er egnet for Asia og Afrika. Murthy refererer Durkheims utsagn om at "Selvmord er et individuelt fenomen som først og fremst er sosialt forårsaket". Forståelsen av selvmord og selvmordsforsøk i Asia og Afrika legger større vekt på sosiale elementer, i forhold til psykopatologiforståelsen i Vest-Europa. Nasjonale programmer må være i harmoni med kulturelle og økonomiske betingelser og forståelsen av individ og gruppe i familie og samfunn.

Det er stor forskjell på kulturelle sanksjoner mellom ulike land, men også innen forskjellige kulturelle minoriteter. Dette kan ha betydning f.eks. for at muslimske land med sterk religiøs fordømmelse har lav selvmordsrate. I land hvor selvmord blir sterkt sanksjonert, blir kommunikasjon og persepsjon av selvmordsintensjon vanskeliggjort. Selvmord kan kanskje også påvirkes av den kulturelle toleranse for avvikende atferd, nivå av sosial endring og urbanisering.

H. Habil (Kuala Lumpur) hevder at kulturelle faktorer (som f.eks. sterke sanksjoner) kan fungere beskyttende som en terskel ved første selvmordsforsøk, men sannsynligvis ikke for repetisjoner (når terskelen først er overskredet). Sterk tabuisering og fordømmelse vanskeliggjør også identifikasjon av selvmordsforsøkere og mobilisering av sosial støtte. Habil fant i sin undersøkelse at de som oppsøkte lege i forbindelse med selvmordsproblematikk, ikke hadde alvorlige psykiatriske diagnoser eller alvorlige sykdommer, men først og fremst psykososiale stressorer. Økningen i selvmord knyttes til sterk sosial forandring, kulturell diskontinuering og urbanisering.

Polly Summer ga en beskrivelse av klinisk arbeid med en minoritetsgruppe, der kulturspesifikke og sosiale elementer ble vektlagt. Hun beskrev en narrativ tilnærming til selvmordsproblematikk blant australske aboriginer. I vestlig kultur handler de fremtredende narrativer om individ og uavhengighet. Kulturelt bestemte verdier blir fremsatt som universelle sannheter. De som avviker, blir definert som et problem. Særlig gjelder det de som blir utsatt for overgrep, makt,

vold. Summer fremhever å gjenskape individets historie, inspirert av narrativ psykologi, gjennom å undersøke hvilke negative historier klienten bærer på, samt å få øye på den makt som ligger i kulturelle "flertalls"-narrativer. Terapiens fokus er å etablere en ny narrativ hos individet, som er en dominant historie, som handler om overlevelse, anerkjennelse, styrke og tilpasning. Summer legger vekt på "remembering", dvs. å gjenetablere en opplevelse av tilhørighet og kulturell stolthet.

Temaet ovenfor kan være viktige momenter for personer som arbeider med innvandrere og flyktninger, eller med andre minoritetsgrupper. Det er også mulig at vestlig forskning kan bli inspirert av den asiatiske forståelse som legger større vekt på sosiale og kulturelle elementer, både i forskning og klinisk praksis.

*** Norske presentasjoner:**

Oral Papers:

Øivind Ekeberg, Torgeir Finjord, Erlend Hem, Olaf G. Aasland:
Suicide thoughts among Norwegian medical doctors

Heidi Hjelmeland:

Parasuicide: Prediction of repetition

Georg Schjelderup: **Public health nurse as ombud for suicide attempters**

Kari Vevatne: **Experiences related to conscious wish to end ones life - attempted suicide**

Mette Ystgaard, Lars Mehlum, Ellinor Major: **Post-suicide-attempt intervention - a national perspective**

Posters:

Øivind Ekeberg, Torgeir Finjord, Erlend Hem, Olaf G. Aasland:
Suicide thoughts among Norwegian medical doctors

Heidi Hjelmeland:

Monitoring parasuicide:

Changes in rates and sex ratio

19. IASP-kongressen i Australia – med fokus på styret i IASP

Ved Øivind Ekeberg

Under selve kongressen var det lagt stor vekt på å formidle kunnskap om suicidologi og forebygging til befolkningen. Det var mange intervjuer i TV, radio og aviser, og totalt ble det presentert ca. 200 slike innslag. Bl. a ble et intervju med hele styret sendt i TV. Der deltok også helseministeren i Sør-Australia. Han kunne fortelle at det satses 3 mill. australske dollar årlig på selvmordsforebygging i Sør-Australia. (Befolkningen er på 1.8 mill).

Under møtet ble det holdt generalforsamling for IASP. Der ble det bestemt at den neste kongressen skal finne sted i Aten i 1999. Opprinnelig skulle denne ha vært i Haag, men pga interne vansker er ikke Nederland i stand til å gjennomføre den. I 2001 er det planlagt å ha kongressen i Asia og i 2003 i Stockholm.

På den avsluttende middagen ble det delt ut tre priser:

Stengel award: Armin Schmidtke, Tyskland

Farberow award: Onja Grad, Slovenia
Ringel award: Yukio Saito, Japan

Det ble også utarbeidet en erklæring "The Adelaide Declaration" som redegjør for hvilket helseproblem selvmordsatferd representerer, noen prinsipper for forebygging, og hva IASP spesielt vil gjøre i denne sammenheng.

På kongressen skal det etter reglementet velges nytt styre. Imidlertid var det flere kandidater som hadde bekreftet sitt kandidatur så sent at valgprosessen måtte utsettes til 15. mai. Valget er det første etter at konstitusjonen er endret. Styret er nå utvidet med en visepresident og representanter for de nasjonale representanter og for organisasjonene. Det nye styret i IASP består av de følgende:

President: Robert D. Goldney, Australia
Visepresident: Michael J Kelleher, Irland
Visepresident: Diego De Leo, Italia
Visepresident: Vanda Scott, UK

Chair, Council of National Representatives: Alexander Botsis, Hellas

Chair, Council of Organizational Representatives: Ikke avgjort

Kasserer: Øivind Ekeberg, Norge

Generalsekretær: David Clark, USA

Det forrige styret brukte mye energi på å få endret konstitusjonen. I tillegg ble samarbeidsprosjektet med Lundbeck for å utarbeide nasjonale retningslinjer for det selvmordsforebyggende arbeid en viktig oppgave.

Blant de viktigste målene for det videre arbeidet er å øke medlemsmassen i IASP, utvikle samarbeid med andre organisasjoner (særlig WHO), og utvikle tiltak overfor land som har høye eller økende selvmordsrater og som ikke har store ressurser selv. Det tenkes her særlig på undervisning, organisering og forskning.

Øivind Ekeberg er overlege i psykiatri v/Ullevål sykehus

25. Nordiske psykiatri-kongress i Trondheim

Ved Lars Mehlum

I dagene 7.-10. mai 1997 var ca 1000 psykiatere fra hele Norden samlet i jubileumsbyen Trondheim til Nordisk psykiatrikongress. Kongressen avholdes hvert 3. år, og det er 15 år siden den sist fant sted i Norge.

Blant de tallrike foredrag og seminarer var også et eget symposium, organisert av Lars Mehlum ved SSFF, fokusert på selvmord og selvmordsforebygging. Blant foredragsholderne var Berit Grøholt (Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri, Oslo) som la frem resultater fra en studie som sammenliknet ungdommer som hadde tatt sitt eget liv med dem som bare hadde forsøkt. Begge grupper var belastet og hadde et tydelig behov for hjelp. En psykiatrisk diagnose, særlig depresjon, var det som spesielt skilte de døde fra forsøkerne. En av konklusjonene Grøholt trakk var at skal man lykkes i selvmordsforebygging overfor unge, må flere selvmordstruede få rask og adekvat psykiatrisk behandling. Funnene i denne undersøkelsen ble støttet i tilsvarende resultater fremlagt av Heidi Hjelmeland (NTNU, Trondheim), som hadde gjort en studie av hvilke faktorer som kan predikere gjentakelse av selvmordsforsøk. Ikke alle selvmordsforsøkere kan sendes umiddelbart hjem etter fullført akuttbehandling på medisinsk avdeling, selv om de ikke er så syke at de trenger innleggelse i psykiatrisk avdeling. Merete Nordentoft (Bispebjerg Hospital, København) har bygget opp en liten døgnenhet for denne gruppen pasienter i København, og

hun la frem resultater fra en foreløpig evaluering av enheten. Resultatene er lovende og det ser ut til at Danmark fortsatt vil satse på denne modellen. I Norge har vi ingen slike tilbud, men man satser desto sterkere på å bygge ut samarbeidet mellom sykehus og primærhelsetjenesten gjennom tiltak inspirert av erfaringene fra Bærum kommune. Ved SSFF har man nylig gjort en landsdekkende undersøkelse av hvilke rutiner de enkelte sykehus, regioner og landsdeler for tiden har for arbeidet med selvmordsforsøkere som legges inn akutt. Lars Mehlum la frem resultater som viste at bare om lag 1/3 av sykehusene har spesielle rutiner for registrering av selvmordsforsøkere i pasientgruppen.

1/3 av sykehusene i Norge har spesielle rutiner for selvmordsregistrering

Men de fleste rapporter fra sykehusene tyder på grundighet og god kvalitet i den kliniske evaluering og behandling. Nesten alle pasienter blir videreført etter utskrivning, men siden bare ca halvparten av sykehusene har et strukturert samarbeide med oppfølgende instanser, vet man ofte ikke om pasientene virkelig blir fulgt opp eller ei.

Gotlandsprosjektet er blitt verdenskjent for sin påvisning av direkte selvmordsreducerende effekt i befolkningen av kompetanseheving

blant allmennleger når det gjelder depresjonsbehandling. Under symposiet ga Wolfgang Rutz (Visby Sjukhus, Gotland) en presentasjon av utdanningsopplegget man har brukt, og pekte på en del av de erfaringer man har gjort seg på Gotland i de senere år. Den selvmordsforebyggende effekten ser ut til bare å ha gjort seg gjeldende for den kvinnelige del av befolkningen, muligens fordi deres tendens til å søke hjelp for nerveproblemer er større enn hos menn.

Prosjektkonferanse i Bergen 16-18 juni

Ved Kirsti Amundsen

Statens helsetilsyn arrangerer årlig en konferanse for prosjektledere, ansatte ved kompetansesentrene og andre fagpersoner med tilknytning til Handlingsplan mot selvmord. Konferansen er ment å være et forum der man kan utveksle idéer og erfaringer, og få ny kunnskap på det selvmordsforebyggende området. I år var konferansen i Bergen. Det lokale kompetansesenteret var med som arrangør og sørget for en god, sosial ramme med både teaterforestilling og festmiddag i Schøtstuene på Bryggen. Mulighetene for faglig og sosial kontakt og samtale var definitivt til stede for de 65 deltakerne. I år var fokus satt på de lokale modellforsøkene og nettverksbygging i de ulike helseregionene. Det var foredrag om bl a selvhjelpsgrupper for pårørende, taushetsplikten, prosjektstyring og evaluering, og det var satt av tid til gruppearbeid. Konferansen ble avsluttet med innlegg og diskusjon om videreføringen av det selvmordsforebyggende arbeidet etter handlingsplanens slutt 31.12.99.